

Grave's Guardianship

פרשת שלח תשע"ח

Artsoul - Amash

2

NUMBERS

PARASHAS SHELACH

13 / 20-27

is it good or is it bad? And how are the cities in which it dwells — are they open or are they fortified? ²⁰ And how is the land — is it fertile or is it lean? are there trees in it or not? You shall strengthen yourselves and take from the fruit of the Land." The days were the season of the first ripe grapes.

²¹ They ascended and spied out the Land, from the Wilderness of Zin to the expanse at the approach to Hamath. ²² They ascended in the south and he arrived at Hebron, where there were Ahiman, Sheshai, and Talmi, the offspring of the giant. Hebron had been built seven years before Zoan of Egypt. ²³ They arrived at the Valley of Eshcol and cut from there a vine

22. וישלו ויבא עד חברון — They ascended... and he arrived at Hebron. The change from plural to singular implies that only one of them went to Hebron. It was Caleb; he went there to pray at the tomb of the Patriarchs, the Cave of Machpelah, for the strength to resist the conspiracy of his comrades (Rashi from Sotah 34b). According to Maharsha (ibid.), the Torah mentions the presence of the giants in Hebron to explain that the other spies did not enter Hebron because they were afraid of the superhuman people in the city. Caleb, however, risked the danger because he wanted to pray there.

That a man of Caleb's strong character found it necessary to do this testifies to the very strong temptation to see the negative aspects of the Land, even on the part of men of the

THE CALL OF THE TORAH

3

22. ויבא עד חברון — And he arrived at Hebron. Caleb alone went to Hebron, the burial place of the Patriarchs. There he prostrated himself upon the graves of his ancestors, pleading that he be given the strength to resist the conspiracy of the other spies. His reward is implied by the verse, to him [Caleb] will I give the land upon which he has trodden (Deuteronomy 1:36). This is confirmed in Judges (1:20): And they gave Hebron to Caleb (Rashi; Sotah 34b).

The Zohar concludes from this event that the prayers of the dead can protect the living. Recanati adds that this is an argument against those who hold that one should not ask the dead to intercede in praying to Hashem. [See Ramban to Genesis 32:30, also the commentary to Genesis 24:63.] Levush, commentary to Recanati, affirms that risk of wrongdoing is less in having the dead intercede than in addressing the angels.

Be that as it may, Caleb alone went to Hebron and Caleb alone saw the offspring of the giant named in this verse. Hence the other spies were lying when they later stated in that they had seen the offspring of the giant with their own eyes (v. 28).

4 אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי: מקיש הליכה לביאה. מה ביאה בעצה רעה — אף הליכה בעצה רעה.

מובא בזוהר שכלב סיכן את עצמו כשהלך לחברון להשתטח על קברי האבות מחמת ילידי הענק שהיו שם ויכלו להורגו, אך כיוון שהיה בצרה לא חשש מסכנה זו.

המרגלים הלכו כבר בראשית דרכם בעצה רעה, כפי שמובא בגמרא (סוטה לה:): אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי: מקיש הליכה לביאה. מה ביאה בעצה רעה — אף הליכה בעצה רעה.

כלב, שעמד על כוונתם, מסר נפשו תיכף להשתטח על קברי האבות על מנת להינצל מעצתם הרעה.

בספר "המוסר והדעת" מקשה הרב אברהם יפה ל על שליחותו של כלב: מדוע הלך בעצתם? הרי אף אחד לא הכריחו ללכת עימם! ואם הבין מלכתחילה שדרכם רעה יכל לא ללכת בעצתם.

ועוד קשה, אם בכל זאת הרגיש שנחוץ לו להתפלל לה' למה הלך למקום סכנה ולא התפלל במקומו?

6

אלא שבנקודה זו היה נסיונם, משום שהיה עליהם לבטל לחלוטין את בינתם ואפילו את מבטם הרוחני, וללכת בעינים עצומות אחר רצון השכינה. חוסר ההתבטלות לפני רצון ה' הוא שהיה בעוכריהם. אילו היו נכנעים ומאמינים בכל לב לצו הבורא, היו מתעלים אל מעבר לכל סוגי החישובים, ובכח דביקות זו היו נכנסים לארץ למרות כל העיכובים. כלשון ה"שפת אמת" (תרליא, וראה גם דבריו תרמ"ד):

כי ודאי היה נראה לעיני שכלם, שאין בכוחם לכנוס, שהרי באמת לא נכנסו. אבל אם היו מאמינים ומבטלים הסתכלותם לרצון השי"ת, היה זה בעצמו מסייע להם לצאת מהטבע, כמו שאמר הקב"ה לאברהם: צא מאצטגנינות שלך...

צעד זה שהביע חוסר כניעה לרצון ה', היה המשך ישיר ליוזמת העם בבקשתם לשלוח מרגלים, שהרי הבקשה עצמה כאמור הצביעה על פקפוק ביכולתם לכבוש את הארץ. זה פשר האמור בענין זה: "ותקרבון אלי כולכם". רשיי מפרש שהדגש שבפסוק זה הוא על "כולכם", כלומר, בערבוביא, "ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים". אולם דחיפות אלו ביטאו בפנימיותם רצון של התבלטות עצמית, והיא גופא שהיתה בעוכרי המרגלים.

פרשת שלח

מראש צורים

5

138

ולא תתורו אחרי עיניכם

גם כשלונם של המרגלים, לא היה כה פשוט כפי שהוא מצטייר במבט שטחי. קשה להניח שראשי העדה יזידו במודע להוציא דיבה רעה על הארץ, ולהניא את לב העם שלא לרצות לעלות אליה.

ה"שפת אמת" מסביר שהמרגלים ניחווני בעין רוחנית שראתה בבירור שעדיין לא הגיע זמנם להיכנס לארץ. הרי הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו כברית בין הבתרים (בראשית טו, טז): "ודור רביעי ישובו הנה, כי לא שלם עון האמורי עד הנה". משמעות הדברים היא שעם ישראל עדיין לא בשל לכבוש את ארץ ישראל, באשר עדיין לא מלאה סאת העוונות של האמוריים, תושבי הארץ. מסדר השתלשלות המאורעות מתברר, שמועד זה הגיע רק כעבור ארבעים שנה. זאת היטיבו המרגלים להבין, ועל כך אמרו: "כי חזק הוא ממנו", באשר במצבם הנוכחי, בלתי אפשרי היה להתגבר עליו.

להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה, ואיך יעלו דברים אלו בקנה אחד עם מה שכתב רש"י שבאותה שעה כשרים היו?

משיב על כך מהר"ל מפראג (בספרו "גור אריה"):

אבל משנשלחו והיו שלוחיהם של רשעים, למדו ממעשיהם נעשו כמו המשלחים בעצמם. לפיכך, כאשר נתמנו כשרים היו, ואחר המינוי מיד רשעים היו.

לאור האמור ענין זה מתבאר כמין חומר. הדחיפות של העם בעת בקשת המרגלים שכאמור ביטאו חוסר ענוה, הן גופא חזרו והופיעו בדברי המרגלים שכל מעשיהם הביעו התבטאות עצמית וחוסר התבטלות לפני צון ה'. מבחינה פנימית, השליחים המשיכו בקו בו נקטו משלחיהם.

דברים אלו משתלבים היטב במה שכתב הרמב"ן (במדבר יג, כו) כי חטאם של המרגלים התבטא למעשה במה שאמרו: "אפס כי עז העם". הנתונים שהמרגלים הביאו עימם מארץ ישראל היו אמיתיים, אולם מה היה להם להוסיף על כך הערכה, שלפי שיקול דעתם, נמנע מהם להתגבר על עמי כנען? הם נשתלחו לאסוף נתונים ולא להביע הערכות כלשהן, גם אם הן שקולות. הבעת הערכות שלא במקומה, יסודה ברצון להתבלט במקום בו נדרשה נכונות להיכנע כליל לרצון שמים, ומכך נבעה משוגתם החמורה.

השנים שעמדו בנסיון

רק שנים מן המרגלים עמדו בהצלחה בנסיון הגדול שהועמד בפניהם, הם יהושע בן נון וכלב בן יפונה.

מבחינת גדלותם הרוחנית, אפשר שהיו מן המרגלים ששיעור קומתם היה גבוה מזו של יהושע וכלב. הרמב"ן (פסוק ד) מבאר שהסדר שבו נמנים שמות המרגלים בתורה הוא לפי מעלתם. ברוח דברים אלו מתברר שהיו לפחות שנים מהם שהיו גדולים מכלב בן יפונה, ועוד יותר היו כאלו שגדלו בדרגתם מיהושע בן נון. אף על פי כן, רק שניהם נותרו נאמנים לשליחותם, בהכרזים: "טובה הארץ מאוד מאוד".

מהיכן נטלו שני אלו את כוחות הנפש לעמוד איתנים מול עצי המרגלים? הן כאמור גם בלאו הכי היה בשליחות זו נסיון קשה, לא להלך אחר המבט הטבעי ולהיכנע כליל לרצון ה'. נסיון זה נעשה כבר פי כמה משעה ששאר המרגלים דבקו פה אחד בגירסא שעדיין לא הוכשרה העת לכניסה לארץ, ואיך יכלו השנים לחלץ עצמם מן הכלל?

מדברי חז"ל עולה שזכות תפילת משה עמדה ליהושע. כאשר משך רבינו הוסיף את האות יו"ד לשמו של הושע תלמידו, הוא התפלל עליו שהקב"ה יושיעו מעצת המרגלים, ותפילתו לא שבה ריקם. לכלב לא היה כח זה ורוח אחרת היתה עימו. כלב ידע מה רבה האחריות שהוטלה על כתפיו ומה עצמו הסיכונים פן ייכשל-גם הוא כאחיו המרגלים, ועל כן מוכן היה להסתכן ובגפו הגיע עד חברון, להשתטח על קברי האבות ולהתפלל על עצמו לבל ייפול בפח הדיבה. ואמנם תפילתו הועילה לו להישאר ציר נאמן לשולחיו.

מתברר שכשם שפרצופיהם של יהושע וכלב לא היו שוים, כך גם דרכיהם ואמצעיהם שונים היו. אחת היתה המטרה שעמדה מול עיניהם, אולם בהתאם למידותיהם השונות, גם דרכיהם נפרדו כיצד להשיגה. אלא שמכל מקום מכנה משותף היה בשניהם, והוא הענוה והכניעה המוחלטת לרצון ה'.

בתרגום יונתן מתבאר שהסיבה שמשו רבינו הוסיף אות רק ליהושע, ובכך התפלל רק עליו ולא על שאר המרגלים, נבעה מתוך ענוותנותו הרבה של יהושע. בראות משה רבינו את יהושע בעוצם התבטלותו, הבין שהנה הוא כלי המסוגל להחזיק את ברכתיו ותפילותיו.

מידת הענוה בלטה ביהושע עוד מלפנים, במה שלמרות גדלותו היו משרת משה (שמות לג, יא) וכך נשאר תוארו לעד (עיי' יהושע א, א). ידו שי יהושע לא זוה מתוך ידו של משה רבו, וכל התורה שמשו קיבל מסין הוא מסרה ליהושע שלא מש מתוך האהל. אולם מכל מקום, יהושע כמ לא תפס מקום כלל בעיני עצמו, ולדברי חז"ל (במדבר רבה כא, יד) הוא היו מסדר את הספסלים ופורס את המחצלות בבית הוועד של רבו, תכונת הענוה וההכנעה עמדה ליהושע לזכות לברכות משה, ועל יד כך לעמוד בנסיון ולהינצל מעצת המרגלים.

שפנה מעצת מרגלים

כלב לא קיבל סיוע מתפילת משה, ועל כן היה צריך בעצמו ללכו להשתטח על קברי האבות שבחברון, אולם גם בהתנהגותו בולט קו ההכנעה וההתבטלות.

מכירים אנו את המושג הפסול של ההסתמכות על הכח ועוצמת היו העצמיים. בדרך כלל מושג זה מתורגם במובן שלי הסתמכות על כוחו

חומריים וזרוע בשר. אולם מן הספרים הקדושים מתבאר שבאותה מידה אין לאדם לבטוח בזכויותיו ובכוחותיו הרוחניים.

ה"בית ישראל" (תשי"ג, תשי"א ועוד) אמר שמשוגתם של המרגלים נבעה מתוך מה שהסתמכו על כוחותיהם וזכויותיהם. לעומתם כלב לא בטח במאומה, ואדרבה, כיון שחש עצמו חסר כל ישע בעומדו בפני הנסיון, סיכן את עצמו והלך להתפלל על קברי האבות ולהישען על זכויותיהם. היה זה סיכון מחושב. כלב ידע שבלעדי תפילה זו הוא נשאר חשוף לסיכון גדול פי כמה, ולפיכך עשה את מה שעשה.

ה"אמרי אמת" (תע"ז) היה אומר שכלב דבק בזה בסגולת יהודה אבי אביו. שמו של יהודה העיד על תוכנו. הרי שם זה מורכב משם הוי"ה, בצירוף האות דל"ת, המבטאת את תחושת הדלות המאפיינת את האדם הנשען כולו על חסדי שמים. זהו הכלל שאותו ניסח דוד המלך, שהיה מצאצאיו באומרו (תהלים קטו, ה): "דלותי ולי יהושיע". דוקא בשל תחושתו שכשלעצמו הינו חסר אונים לפיכך הוא בוטח בעזרת שמים, ולפיכך הוא גם נושע.

ה"בית ישראל" היה אומר (ראה דבריו תשי"ד) שדברי משה למרגלים: "עלו זה בנגב", היתה בהם כמין רמו שקוף שעליהם לאחוז במידת הענוה, שאותה סימל אברהם אבינו ע"ה, שעליו נאמר (בראשית יב, ט): "ויסע אברהם הלון ונסוע הנגבה". זו היתה לא רק המלצה סתמית לרכוש להם מידה נפלאה זו. לאור האמור לעיל מתבאר שרק האחיוה בענוה באמת היא היתה הסגולה להצלחת שליחותם. ואמנם יהושע וכלב שאימצו מידה זו לעצמם, איש איש בדרכו, זכו להיות שליחים נאמנים.

שמן	משחת	ועתה יגדל נא כח ה'
		י קאמין
		והנה נמצאנו למדים כאן שכאשר הלכו המרגלים ובאו לארץ כנען, הרגישו מיד-שהארץ הזו אינה כשאר ארצות העולם והבינו תיכף שמשונה היא הארץ הלזו, אלא שבמקום לראות את השינוי למעליותא ולטיבה מתוך אמונה תמימה בדבר ה' אליהם 'אעלה אתכם מעני מצרים וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש' (שמות ג יז), הכבידו את לבם ברשעות וראו את השינוי לדעה, ואחר כך הוסיפו חטא על פשע ומשהגיעו אל המדבר נעמדו להכניס מורך בלבבם של בני ישראל 'ויניאו את לב בני ישראל לבלתי בא אל הארץ' וגו' (להלן לב ט).

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו
 ונקודת סיבת רעתם של המרגלים היתה, שלא ביטלו את מחשבתם ורצונם למטרת השליחות שנשלחו אליה. על ידי משה רבנו ע"ה רעיא מהימנא קדישא, והכלל הוא שכאשר השליח משנה את כוונת המשלח ומערבב בשליחותו כוונות עצמיות, הריהו מקלקל את השליחות, כי הנגיעות שלו מסמאים את עיניו מלראות את האמת נכוחה, ואם כן זוהי הנה הסיבה והמסוכב שיצא המכשול הלזה והביא אסון על ישראל עם קדוש, שאת תוצאותיו ופקודת עונשיו אנו סובלים עד עצם היום הזה.

וזה היה כוחו של כלב שלא הלך שולל * אחר עצת המרגלים, מפני שביטל עצמו ומהותו לגמרי לרצון הבורא ית"ש, וכדאיתא באור החיים הק' לפרש הפסוק (יד נד) 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי' וגו' וז"ל, אכן פירוש הכתוב הוא על זה הדרך 'ועבדי כלב' וטעם שאני קורא אותו 'עבדי' הוא 'עקב' פירוש שכר אשר 'היתה רוח אחרת עמו', שהגם שיהושע גם כן לא ניאץ ה' עם המרגלים,

אף על פי כן זה היה לו סיבה תפלת משה הצילתו מיצר הרע ומכוחותיו שהם המרגלים לבל יטעוהו, מה שאין כן כלב שנכנס בגדר סכנת יצר הרע וחברתו הרשעה ותחל רוח רעה לפעמו, והראיה שהלך ונשתטח על קברות האבות, והוא אומר 'רוח אחרת עמו', ואף על פי כן 'וימלא אחרי' פירוש השלים אחר רצונו יתברך וכו' אשר על כן זכה כלב שיקרא עבד ה' כמשה רבינו עליו השלום. והיינו, שבזכות התבטלותו לרצון ה' בהתעצמות הנפש

משלו, זכה לראות את הארץ ראייה רוחנית ולהכיר בטובתה וקדושתה לאין חקר.

והנה זהו יסוד גדול בדרכי המוסר, שהנגיעות משבשים דעתו של אדם עד מאוד, ולא רק דעתם של אנשים פשוטים אלא אפילו אנשים גדולים וצדיקים ממש יכולים לאבד את אמיתות שיקול דעת תורתם מחמת נגיעות כלשהם, וידוע מעשה שהיה בעיר הקודש ירושלים ת"ו, שאחד מגדולי ישראל בארצות הגולה שלח סכום כסף מכובד לידי אחד מגדולי הרבנים המפורסמים בעיר הקודש, וביקשו להעביר את הסכום במלואו לאיש מסוים מעניי העיר, והרב המקבל תמה בלבו למה שלח סכום עצום כזה בשביל איש אחד, הלוא בכסף זה אפשר לכלכל כמה וכמה משפחות עניים בני טובים הנמצאים לרוב בעיר הקודש העניה והחרבה.

ובראותו כן שלח לשאול את פי הרב השולח למה יעשה ככה, והשיבו הרב בחריפות לשונו, שמצינו אצל פרשת המרגלים שנשתלחו יהושע בן נון וכלב בן יפונה יחד עם המרגלים הרשעים לרגל את ארץ ישראל, אמנם כאשר עמדו אותו אנשים חטאים ודברו סרה על הארץ הקדושה, השתיקו אותם יהושע וכלב ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד' (יד ז), וטעם כפל הלשון הוא לרמוז על מאמר המשנה (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח, כלומר איך זכו יהושע וכלב להינצל מעצת המרגלים הרשעים, על ידי שלא הלכו אחר הנגיעות שלהם אלא השפילו רוחם מאוד מאוד וביטלו דעתם לדעת משלחם, ובכח זה זכו לראות בטובת הארץ

קדושתה. והתכוון הרב המשלח להוכיח זוכחה מוסתרת לאותו רב-מקבל, שכאשר יבטל את נגיעותיו ועייין בדבר צדקה זו מתוך כוונה טהורה, יוכל להבין על נכון מדוע ראוי אותו איש לקבל סכום כסף מכובד כזה.

זלפיכך יובנו היטב דברי הגמרא במסכת סוטה, שמבארת מדוע רק כלב הצליח להשתיק את העם. מדוע "ויהס כלב את העם", ואילו יהושע שתק?
 מבארים בגמרא, שהמרגלים לא נתנו ליהושע לפצות את פיו. שכן מלכתחילה ידעו שהוא נגדם, לכן מיד צעקו עליו שהוא דעת יחיד. אבל לכלב נתנו לדבר, מאחר וחשבו שהוא איתם בעצה.
 התחיל כלב לדבר: "וכי רק זאת עשה לנו בן עמרם? וכולם סברו שכעת המצב יחמיר. הנה הגיס של משה רבינו מורד במנהיג! ואז גילה כלב את דעתו האמיתית: משה רבינו הוציאנו ממצרים, קרע לנו את היס, "עלה נעלה בכל מחיר".

יהושע וכלב אחזו במידת הענווה כנגד המרגלים שהתנאו
 "ועבדי כלב רוח אחרת היתה עימו" - רוח פנימית ששונה ממה שאמר בפיו. בפיו היה כל הדרך עם המרגלים, אבל ליבו עם ה'. גם הדרך הזו טובה. הקב"ה הכשיר גם את הדרך הזו...
 * אולם לאחר ארבעים שנה, נעשה יהושע מנהיג, ולא כלב. מדוע? כיון שמנהיג חייב שתהיה לו רוח חזקה, ויכולת להוליך את עמו בגבורה גם כשכולם סביב טועים. מנהיג צריך ללכת נגד הזרם לעיתים, לאזור גבורה עילאית, לעקור הרים ולהפוך עולמות - למען עמו. ורוח הגבורה הזו היתה ביהושע, שהלך יחיד נגד כולם, בדרך האמת! זה נקרא מנהיג.

יהושע נלחם במרגלים בגלוי וכלב נלחם בהם בסתר

אלא שתמוה: מדוע משה רבינו לא מברך גם את כלב? ולמה השתטח כלב בלבד על קברי האבות ולא יהושע? וכן, מה פשר חלוקת הדברים, שיהושע התברך בהתחלה וכלב התפלל בסוף השליחות?

מבאר החפץ חיים זצוק"ל יסוד עצום ונפלא, שישנם שתי דרכים כיצד לנהוג כאשר כולם מסיביב רשעים:

1. הראשונה - להתנגד בתוקף, ואת זאת עשה יהושע. מיד הביע את דעתו הנחרצת שהמרגלים רשעים.

2. והשניה - להישאר בשקט, להראות כאילו שמסכימים עימם, וכך נהג כלב. וכן מפורש במדרש רבה (ט"ז, ה'), שהמרגלים היו בטוחים כל הזמן שכלב עימם באותה עצה, ויהושע דעת יחיד ובטל ברוב.

ממשיך החפץ חיים, שיש מעלה וחסרון בכל דרך:

יהושע שמיד התנגד, ודאי היתה לו מעלה שלא התפתה לדבריהם, שהרי נאבק הוא על דרכו שלו, על האמת הפנימית שלו. מצד שני ישנו חסרון בדבר, הזו, משום שהאויב יכול היה להזיק לו בגוף ובנשמה. לכן יהושע היה צריך ברכה כבר בהתחלה, וזאת הסיבה שרק הוא התברך בתחילה.

לעומתו, כלב שתק לאורך כל הדרך, וודאי שלא נזקק לברכה כבר בהתחלה. אבל כיון שהיה קיים חשש שבעבור הזמן יחלשו כוחותיו, ואולי אף הוא עלול לבסוף להתפתות ולהיות שותף לעצת המרגלים, לכן הלך רק הוא לבדו באמצע הדרך, והתפלל על קברי אבותיו בעיר חברון.

עוצמת המנהיגות של יהושע, היא שהכשירה אותו להיות המנהיג הבא. כושר המנהיגות שלו כלל לא בא בסתירה לענוה. להיפך, יהושע היה גם מנהיג וגם עניו, כמו מורו ורבו משה רבינו העניו מכל אדם שהיה גם מנהיג נערץ.

* ויש להתבונן ולראות מלבד ענוותנותו של יהושע, עד כמה היה גם כלב עניו - שהסכים להיות מרגל תחת פיקודו של יהושע. הוא התבטל כלפי יהושע, ולא היה רע בעיניו שחברו נעשה מנהיג שלו. איזו עוצמה של ענוה! וכמה זועק ההבדל בין הענווה של יהושע וכלב לבין הכבוד - שבו הטאו המרגלים.

ולמה שם נפשו ככפו ללכת במקום סכנה ולא התפלל במקומו? אבל הענין הוא שכלב ראה איך שהמרגלים התחילו לטכס עצות ולסמוך על חכמתם מה להשיב למשה, במקום ללכת אכפשיטות ובנאמנות ולהשיב לשולחיהם דבר מבלי לערב דעות שלהם.

* ויתכן שהמרגלים לא החליטו עד הסוף מה ישיבו למשה, כדאיתא במדרש שבסוף הארבעים יום נהפכו מצדיקים לרשעים (במיר ט"ז ד'), ומה שנאמר בגמרא עליהם שהלכו בעצה רעה מראש, אולי הכוונה שהחליטו להשיב על דעת עצמם ולא על דעת משה, וזאת סכנה גדולה מאד, משום שברגע שהאדם פורש מדרך התמימות פותח לפניו פתח חטאת, כמ"ש וסרתם ועברתם אלהים אחרים, ברגע שסרים כבר אוחזים אצל עבודה זרה שהיא אבי אבות הטומאה.

22 זאת היה הפחד של כלב, שמא במשך הזמן ישפיעו עליו גם כן להזניח תומו ולחפש

מדימות שונות, ועל כן הבין שאין לו עצה אחרת אלא לזרוק חייו מגד ולברוח לקברי האבות, משום שבכוחות עצמו לא יוכל לעמוד בניסיון כזה, ומוכרח היה להתאזר בכוחם ובזכותם של האבות, הם הגבורים אשר מעולם אנשי השם, אשר סללו דרך התמימות לזרות בעומדם בניסיונות כבירים מבלי לסטות ימין או שמאל, רק תפילתם של האבות לפני כסא הכבוד היתה מסוגלת להוציא מפח יוקשים, ובאמת לא רק שהועילה תפילתם עבורו, אלא עוד אור כח נכבד להראות את כוונתו האמיתית ולהטעות את המרגלים, עד שברגע הנכון ניצל את האימון שנתנו בו להשפיע על העם לטובת משה רבינו כדאיתא ברש"י (י"ג ל').

הוא אשר פירש המסילת ישרים מאמר חז"ל על כן יאמרו המושלים בואו חשבון אלה המושלים ביצרים (כ"ב ע"ח), היצר הרע מטעה את האדם ומבלבלו עד שאינו יודע מה לפניו, וכמו גן השרים המלאה שבילים שרק מי שעבר שם ומכיר את הדרכים יודע להגיע למבוקשו, אולם העומד על האכסדרה הוא רואה את הדרכים יודע לכוון את ההולכים לדרך האמיתית, כמו כן אלה המושלים ביצרים כבר יצאו מכל השבילים והבלבולים של היצר, ורק הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע אליהם ואליהם או צריכים להאמין (מס"י פ"ג), רעיון זה הנחה את כלב להאזין כ"כ בזכותם ותפילתם של אבות העולם.

ומתורץ, שכשראה כלב שהמרגלים מטכסים עצה וסומכים על חכמתם ועירבו את דעותיהם האישיות במה שהם ראו בארץ, פחד כלב שמא יצליחו להשפיע גם עליו ויתפתה להסכים עימם. והבין שאין לו דרך להיחלץ ממצב סכנה זה ותפילה בכוחות עצמו לא תספיק להצילו ועליו להיעזר בכוחותיהם של האבות. הם הם הגיבורים אנשי השם אשר סללו דרך תמימות בעומדם בניסיונות כבירים מבלי לסטות כהוא זה ימין או שמאל, רק תפילתם של האבות לפני כסא הכבוד תהיה מסוגלת להוציא מפח יוקשים.

ובאמת, לא רק שהועילה תפילתם עבורו, אלא אף נאזר כגיבור להראות את כוונתו האמיתית ולהטעות את המרגלים, תוך כדי שהוא

מנצל את האמון שנתנו בו בכדי להשפיע על העם לטובת משה (רש"י יג, 1).

* ממעשה זה של כלב עלינו להתבונן כמה חשוב שאדם ידע שבעולם הזה הוא נמצא בניסיונות אין סופיים, ולא תמיד כוחותיו וידיעותיו יכולים להצילו מליפול לבאר שחת.

כלב, שהיה אדם גדול, הבין שגם הוא צריך עזר וסיוע, ובכוחותיו עצמו גם הוא יכול להיסחף אחר עצתם ולא יוכל למנוע עצמו מלהיות שותף בחטא המרגלים.

לא אחת אנו שומעים את הטענה: "אל תדאג, אני מספיק חזק!" או "עלי זה לא יהול להשפיע", וכמובן המשפט הנדוש "סמוך עלינו" לצערנו, אנו יודעים שרבים וגדולים נפלו בכל מיני עצות ותעותועים וניסיונות שלא יכלו לעמוד בהם, כי בטחו בכוחם ושכלם ולא יכלו לעמוד בפיתוי.

באה התורה ומציעה לנו: יש דרך נוספת להיחלץ ממצבים קשים - להשתטח על קברי האבות לבקש רחמים מהצדיקים שעמדו בניסיונות והתגברו עליהם, ואם כך נשכיל לעשות, בוודאי שהקב"ה יעזרנו.

חכמת ש"ח המצפון שא

שהיו שם והיו יכולים להורגו, אבל מכיון שהיה בצרה לא הסתכל על זה, ובא להתפלל על קברי אבות כדי להנצל מעצת מרגלים, בעצם המרגלים הלכו בעצה רעה ככר מההתחלה כדאיתא בגמרא, איך יוחנן בשם רשב"י מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה (סוטה ל"ח), וכלב שעמד על כוונתם מההתחלה מסר נפשו להשתטח על קברי אבות.

יש להבין דמאחר שהבין כלב שדרכם נלחה, היה לו הכרחה לא ללכת בעצתם, וכי הכרחוהו על כך, ועוד שאם הרגיש שנחץ לו להתפלל לעזר ה', הלא מלוא כל הארץ כבוד

It is difficult to understand the impetus for Calev's detour. If he was aware of the fact that the spies were scheming, and he knew that he did not want to join them, why could he not simply decide that he would not agree to their plan? Why did he feel the need to

visit Me'aras Hamachpeilah to daven that he achieve what he had already determined was the proper course of action? Why was a firm resolution not enough to prevent him from being lured into their plot?

* The answer is that one should never rely on his own bechirah when faced with the possibility of transgression, for he can never be sure that he will indeed make the correct decision. Instead, he

"One should never rely on his own bechirah when faced with the possibility of transgression, for he can never be sure that he will indeed make the correct decision."

should always view himself as if he has no bechirah at all and will certainly succumb to the aveirah. Such a mindset will push him to do everything in his ability to prevent himself from entering the problematic situation in the first place. Calev

did not want to rely on his own resolution not to join the other spies, and he therefore prayed

for Heavenly assistance that he not be persuaded to join them.

* Often, we visit certain places, associate with certain people, or bring certain items into our homes that have the ability to inflict spiritual damage. We excuse these actions with the belief that, due to our steadfast morals, we will not be affected negatively. However, this is not the proper approach. Our avodah is to do everything possible to make sure we do not have to face a nisayon in the first place.

(Shiurei Chumash, Parashas Shelach 13:22)

להזדרז בקיום מצוות ומעשים טובים, כמו כן, כי כפי שכותב המס"י הוא בסכנה גדולה, ויתכן שהיצר יחדש לו מניעות חדשות, וכ"כ הוא כח היצר עד שחז"ל אומרים אלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, כוחותיו כוחות מלאך ונצרכים עזרה וסייעתא דשמיא להתגבר עליו ולנצחו.

* *

אמנם כשהאדם פותח מצדו פתח הקב"ה עוזרו. איתא בגמ' (שבת קד.) אמרו רבנן לרבי יהושע בן לוי שבאו דרדקי ואמרו דברים שאפילו בימי יהושע בן נון לא נאמרו (תוס' מבאי מירושלמי (מגילה פ"א ה"א) שאותם דרדקי היו רבי אליעזר ורבי יהושע) ושם בגמ' מובא איך פירשו אותם נערים את הא"ב, אלו הם הא"ב של התורה, של כלל ישראל, יסודות היהדות. בתוך דבריהם אמרו משום מה הסדר של ק"ר, ק' וזו קדוש ר' זהו רשע ומאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדר תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומי"ט כרעיה דקו"ף תלויה דאי הדר ביה לעייל וליעול בהך מסייע ליה לר"ל דאמר מאי דכתיב (משלי ג.לד) "אם ללצים הוא יליץ ולענווים יתן חן" בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעין אותו.

זהו הא"ב שמלמדים את הדרדקי שבעם ישראל יסוד והתחלת התורה, הנהגת הקב"ה עם האדם, שידע שהקב"ה רוצה בו רק צריך שיפתח פתח ולו הקטן ביותר אבל אמיתי ואז פותחין לו.

* ומהו הפתח שרוצים מהאדם? התכונות! איתא במסילת ישרים (פ"ב) ענין הזהירות שיהיה האדם מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו הטובים הם אם לא, לבלתי עזוב נפשו לסכנת האבדון ח"ו ולא ילך במהלך דרכיו כעוור באפילה וכו' וההולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלחו וכו' מדת הזהירות אינה רק מדת טובה ונכונה, בלי זהירות, כותב לוצטו, האדם הוא פחות מהחיות והבהמות שדרכם לשמור על עצמם.

ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחיזבו ששי ותלמי ילדי הענק (יג. כב).
ויעלו בנגב ויבא עד חברון, ויבאו מבעי לה? אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והיינו דכתיב, ועבדי כלב עקב היתה רוח אהרת עמו" (סוטה לד). ורש"י אומר כאן: "כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם, וכן הוא אומר (דברים א) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה, וכתוב (שופטים א) ויתנו לכלב את חברון". כלב ראה ונוכת, שבגורלו עלה להמצא בחברת רשעים שכל כוונתם בריגול הארץ היא להוציא דבת הארץ ולהמאיס אותה בעיני העם, כלב הרגיש, כי נוסף לרוח העצמית שלו המקשרת אותו בחיבה אין סופית לארץ, הוא זקוק הפעם לפי שנים ברוחו, למען יוכל לעמוד איתן כצור חלמיש נגד העצה הרעה והלחץ החזק של יתר עשרת המרגלים, לכן פירש מהם והלך לבדו להשתטח על קברי אבות, שכל אחד משלש האבות עמד בעבר אחד בניסיונות מאד קשים, כשכל העולם כולו עמד מעבר אחר, שם התפלל כלב שהאבות יאצילו עליו את הרוח האחרת הנוספת שמבלעדה לא יוכל להחזיק מעמד.
ואכן התורה אומרת: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אהרת עמו", היינו הרוח שהושרתה עליו בהשתטחותו על קברי אבות, "וימלא אחרי", באמונה ובתום לב מילא את השליחות שהועמסה עליו, והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה", אל חברון, "וזרעו יורשנה", וכפירש"י: "יורישו את הענקים ואת העם אשר בה".

כל תפלות העמידה בימות החול, בשבתות ובמועדים מתחילות בברכת אבות, הברכה הכי חשובה שבכל הברכות כולן, וההלכה היא (או"ח קא), המתפלל צריך שיכוין בכל הברכות, ואם אינו יכול לכוון בכלן, לפחות יכוון באבות, ואם לא כיוון באבות אע"פ

שכיוון בכל השאר יחזור ויתפלל. והרמ"א אומר: "והאידנא אין חוזרים בשביל חסרון כוונת ברכות, שאף בתורה קרוב הוא שלא יכוון, ואם כן למה יחזור", עכ"פ אנו לומדים מכל זה את גודל החשיבות של ברכת אבות. והנה אחרי ברכת אבות באה ברכת גבורות, לציון גבורת ישראל נובעת מתוך רוח האבות, וע"ז נאמר (במדבר כג): "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו". ורש"י אומר: "אני מסתכל בראשיהם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחוקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות".

ובגמ' (סוטה לד:) שואלת ויבואו מיבעי ליה, אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להם אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים וכו' והיינו דכתיב (יד'כד) "ועבדי כלב עקב היתה רוח אהרת עמו"

ויש להתבונן מהי אותה "רוח אהרת", הרי מצינו בתורה (יג.ג) שכל המרגלים היו מראשי בני ישראל באותו דור דעה, נשיאי העדה כשרים וצדיקים כמו שמביא רש"י עה"פ הנ"ל כולם אנשים כל אנשים לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו ובעיני משה הוטב הדבר כמו שכתוב בפסוק (יג.כג), והרי לכולם נתן הקב"ה מקום לטעות כמבואר בגמ' (סוטה לה.) וכלב היה בעצה אחת עם המרגלים, א"כ במה זכה כלב להתעוררות לפרוש מהחבורה, הרי כוונת כולם היתה מתחילה לטובה א"כ איך הבין שיתכן וכל המעשה הזה ספק אם הוא טוב עד שהלך להתפלל על קברי אבות ולבקש, אבותי! בקשו עלי רחמים?

חז"ל גילו לנו כח היצר (קידושין לב:) א"ר יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו.ה) "רק רע כל היום" ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר (תהלים לו.לב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ד' לא יעזבונו בידו" לדברי ר' יצחק היצר לא רק מתגבר, מתחדש וממציא עצות חדשות איך להכשילנו הן בקו"ע הן בשב ואל תעשה, הן לחטא והן להכביד עליו קיום מצוות ומע"ט, א"כ עבודת האדם כפולה ומכופלת, לא רק להשמר מעצת היצר לבדוק היטב בכל דבר אם הוא לא עצת היצר, כי היצר מתחדש ומנסה להכשילו בדברים חדשים שלא ידע עליהם עד עתה. חז"ל לימדונו כששלח דוד להמליך את שלמה בנו אמר לבניהו (בראשית רבה עו) הרבה קטיגורים יעמדו מכאן ועד גיחון עי"ש. על האדם להשתדל

people find someone putting on *tefillin*, and they have to know why. "What kind of old-fashioned thing to do is that?" they ask, "What meaning does it have?" *Tefillin* demand an explanation, but a night devoted to squeaky hammers is perfectly understandable. It's very simple. Everyone is doing it, so obviously, this is what should be done.

If this is what intelligent human beings have come to, then we are in trouble. It is imperative that we learn to stop our headlong rush and say, "Wait a minute. What is actually going on here? Why am I - and those around me - doing all the things which make up my life? Who exactly has decided that this is how it has to be?" We must learn to question what others take for granted.

Learning to Question

This ability to question societal norms, so rare in our times, is the meaning behind our Forefather Avraham's title of "*Avraham Halvi*." Our Sages explain that in an entire generation - in fact an entire world - Avraham stood apart. Hashem saw that only he had the character to question what others took for granted. Avraham stood "*me'ever lanahar*," literally "on the opposite bank of the river." He alone refused to be swept along with the current. Instead he stepped

back, surveyed the sacrosanct beliefs, actions, and attitudes of his contemporaries "on the opposite bank," and dared to ask, "But why?"

Avraham was told, "The sun, the moon, and a host of little figurines are gods to be worshipped." This was uncontested wisdom in Avraham's time, yet Avraham asked, "But why? Who said this is so?"

Avraham was told, "This is what everyone does, and therefore, what you must do as well." This was the only, unquestioned response, yet Avraham asked, "But why? Does this make any sense?"

He recognized that there were questions which had to be asked, and givens which had to be rethought and reconsidered. He asked, rethought, and reconsidered, reached the inevitable conclusion that idol worship was nonsense, and became the father of the Jewish nation. We, his descendents, face our own crop of givens, clothed in modern garb. As his spiritual heirs, we must learn to challenge them as he did.

The call to think and rethink dates back even further, to Adam, the first man. When Adam sinned by eating the fruit of the Tree of Knowledge, Hashem's first word to him was, "*Ayeka*" (*Bereshit* 3:9): Where are you? Rashi explains that Adam tried to hide from Hashem. Obviously, Hashem knew

where he was, but in order not to frighten him, He addressed him in this fashion, to engage him in conversation.

But the word *ayeka* means much more. It means "where are you" not only in terms of physical presence, but on a deeper level as well. It means "What have you come to? Where have you been, what have you done, and where has it brought you? What has become of you?"

we are pulled this way and that, never really knowing where we are and what we are doing.

This is what Ramhal warns us to avoid. We must be alert and aware, checking and rechecking, asking whether our deeds are in fact in keeping with Hashem's Will. A one-time appraisal is not enough, though, because it is man's nature to be biased, generally in his own favor!

We should learn to ask ourselves the question "*ayeka*" in this, its profound sense, at every step. Where, why, and what are we doing? Is it right or wrong? How and when, if at all, should any potential deed be done? This is where the evil inclination steps in, and he is no small opponent. He is unbelievably hard working, and, as the Ramhal will explain, a veritable master at his trade. He can - and does - make the worst things look like unblemished piety, and the best things look like wicked corruption. He can make a lamppost look like a man, and a man look like a lamppost. And it is even worse in the gray areas, where the definitions of "good" and "bad" may change with the circumstances, and become extremely difficult to determine. These gray areas are the hardest of all to deal with, and as such, demand constant vigilance. Without continual analysis, questioning and evaluation, our lives will run amok as

דבר האדם והטבע

רבנו יונה אומר (שער שני א"א) דרכי הסיבות שיתעורר מהם אדם לשוב הם ששה ויותר מהמה בני הזהר, לשוב בכל יום ונפשך לטהר וכו' כי תזכור את בוראך והיה לך זכרו למשיב נפש ובזכרה יוצרה תעדה עדיה ותכלול יפיה זכירת ה' ורוב חסדיו עמנו מביאה למעלה מכל הדברים את האדם לתשובה.

* "רוח אחרת" שהיתה בכלב, למרות שהיה עמם מתחילה בעצתם, מדוע פרש? כי היתה בו מדת הזהירות המבוגנות אפילו בתוך המעשה שעושה וחושב שהוא מצוה גדולה, לפשפש ולמשמש האם טובה דרכו או רעה לרוץ לקברי אבות ולבקש, אבותי! בקשו עלי רחמיים, זהו הבטוי של התורה כפשוטו "רוח אחרת".

ובזה נבין דברי רבי יהושע בן לוי בגמ' (סוטה ה:): כל השם אורחותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה שנאמר (תהילים נ.כג.) "ושם דרך אראנו בישע אלהים" אל תיקרי ושם אלא ושם דרך ע"כ. בעצם ההתבוננות והזהירות בסור מרע ועשה טוב זוכה האדם לישועתו של הקב"ה אבל צריך לזכור שעיקר העיקרים הוא טיענת דשמאי ובקשת רחמים וכפי שאמרנו חז"ל (קידושין ל:): אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו.

יתכן שכלב התכוון שיתכן נגיעה במרגלים שיאבדו נשיאותם כמבואר בזוהר (פ' שלח), ואע"פ שהיו לכתחילה גדולי עולם אבל הכיו בכח הנגיעה שהוא חזק והתחיל לחשוד את עצמו.

וזה שני הלימודים שרואים מכלב ויהושע. ראשית לבדוק אם במעשינו יש נגיעות ואם הם עצת היצר, או לא. ואח"כ ג"כ לא לסמוך על עצמו וצדקתו ולבחון כל מעשה הטובה דרכו או לא. ויחד עם זה הפלה ובקשת רחמים.

HISHTADLUS FOR RUCHNIYUS

Unlike Yehoshua, Kalev did not receive Moshe's prayer, but had to go on his own to prostrate himself in prayer at the graves of the Patriarchs and beg that he not be enticed by his colleagues to be part of their counsel (see Rashi on 13:22). Why did Moshe not pray for his nephew, Kalev, too?

Some answer this question by referring to the Targum Yonasan above. Since the spies' argument was that the nation had not attained the appropriate superior levels needed to enter Eretz Yisrael, Moshe was worried that Yehoshua, due to his modesty, would agree with this argument, and so it was he specifically who was in special need of Moshe's prayer.

Alternatively, the Chofetz Chaim writes that there are two methods that can be adopted when fighting the wicked. One is to publicly declare our position and fight them at all costs, whereas the other approach is to remain silent for a certain period and pretend outwardly that we agree with them, so that we can subsequently influence them and declare our real views to the entire nation.

Yehoshua followed the approach adopted by his teacher, Moshe, and was openly opposed to the conduct of the Meraglim, whereas Kalev pretended to side with them so that he could attempt to change their minds, or at least minimize their influence on the nation (see Rashi on 13:30). This being so, Yehoshua faced the danger of being physically harmed by the Meraglim, since due to his open opposition they might injure or kill him. Hence, Yehoshua needed Moshe's prayer to be saved from the counsel of the spies, lest they consult between themselves and decide to harm him.

Kalev, on the other hand, faced no obvious physical danger, because he pretended to be allied with them. But he was exposed to the spiritual danger that he would be influenced by them. Hence, he prayed that he not be enticed by his colleagues to be part of their counsel. Moshe, on the other hand, prayed, "May Hashem save you from the counsel of the spies," which implies that Moshe was worried about the physical danger to Yehoshua when the spies would consult between themselves to harm Yehoshua, since he openly opposed their path.

Moshe prayed only for Yehoshua because the prayer of a righteous person is only effective for avoiding a physical misfortune, and not a spiritual one. In order to avoid the danger of a spiritual pitfall, the person himself must exercise his own spiritual endeavors. In the case of Kalev, he prostrated himself on the graves of the Avos, undertaking to do teshuvah and perhaps adopting various

resolutions, and beseeching Hashem to save him from the spiritual dangers of the Meraglim in the merit of the holy forefathers.

Rav Sternbuch recalls the time when he was a child and Rav Elchanan Wasserman came on one of his visits to his family. Rav Sternbuch's mother had already been widowed, and she asked Rav Elchanan to bless her sons that they should grow up to be talmidei chachamim and Gedolei Torah v'yirah, and her daughters, bnos Torah. Rav Elchanan responded that he had a tradition from the Chofetz Chaim that for ruchniyus, blessings do not help. Only if a person toils in Torah and prays will he be blessed by Hashem. If he will not toil on his own, no blessing from a tzaddik will help him. However, he encouraged Rav Sternbuch's mother to invest a lot of efforts in her children's ruchniyus, and then she would be successful with the help of Hashem.

המו"ב פרשת שלח שמן רל 35

ברש"י הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם ולהלן פירש דחברון טרשין בא"י לפיכך הקצוה לקבורת מתים - וענין שם חברון יתכן דזהו מלשון חברו דהיינו דהאבות הם שחברו עוה"ז ועוה"ב - שמים וארץ - וע"כ הם חיים וקיימים גם לאחר מיתתם דזהו רק פרידת הגוף ולכן דוקא בחברון הלך להשתטח על קברי אבות שלא להיות בעצת אלו הרואים ארץ אכלת יושבי' ואין מקום לנשמה - ובוזה יש לבאר גם מה שקראו חז"ל לחלמיד חכם בשם חבר דהיינו שהוא לגמרי מחובר עם התורה ואינו דבר נפרד ממנו, וזהו חזקה על חבר.

"ויבא - כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהיה ניסת לחבריו להיות בעצתם וכן הוא אומר (דברים א) "ולו אתן את הארץ אשר דרך בה" וכתב "ויתנו לכלב את חברון" (רש"י)

צריך להבין מה ראתה התורה לכתוב "אשר דרך בה", מה מקום יש לייחס את הדרך בחברון לכלב, הלא הוא דרך בכל הארץ?

אלא, ביאר הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל משגיח ישיבת קול תורה באופן מופלא. חובת האדם לדעת שהשעות האמתיות בחייו שהם עיקר תכליתו, הם שעות הנסיון הקשות, שאם עומד בנסיון בהצלחה יהיה חזק ואיתן בכל חייו.

שאר המרגלים הלכו בארץ ישראל כמו כלב, אך ההליכה לא מתייחסת אליהם אלא רק לכלב, כי בהליכה זו בחברון בא לידי ביטוי הנסיון שלו להתרחק בעצמו מעצת כל חבריו המרגלים, לכן רק אליו התייחסה הפעולה של "אשר דרך בה".

* יסוד גדול היה מורגל בפי המשגיח זצ"ל: "אם הולך אז לא הולך, ואם לא הולך אז הולך", היינו כל תכלית האדם בעולמו היא לעמוד בנסיונות ובקשיים, ואם מתנסה בהם ועומד בזה אם כן זה נקרא שהולך לו, אבל אם הכל הולך, אין לו קשיים, שעל קושי הוא מוותר מראש להלחם ולעמוד בנסיון, אז לא הולך שכן לא יגיע לתכליתו, לעמוד בנסיון.

פרי גדולים עמ' כ"ב

33 דעת ש"ח תורה ק"ז

ויבא עד חברון (יג, כב). וברש"י: כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם. - אדם הנמצא בין חברים רעים, נצרך הוא להשתטחות על קברים להנצל מעצתם. עד כדי כך היא הסכנה והפחד שלא יהא ניסת להם, שאלמלא הרבות בחפלה, זה כמעט נגד הטבע שלא יהא נכנע

להם. יודע אני שאתם שומעים ומשתאים על דברי ועל התפעלותי בזה. איש בא בימים, ואיש צעיר, קשה להם לאתרבר יחד. אתם צעירי ימים אתם, טרם נקלטו אצלכם עובדות ונסיונות, מהם ללמוד דרכי החיים ופתרונם. אני איש זקן אני, ומן החיים היום יומיים כבר ראיתי והוכחתי לדעת ודאי כי אין מספר לחללי חברים רעים. הרבה דברים בזה, ואיני רוצה להאריך בהם. המשכיל בדברי חז"ל, ומסתכל בחיים היומיומיים, רואה נכון איך שהכל מתאים אמת. ריבוי קושיות בחיים מתרצים לנוכח דברי חז"ל. איש צעיר חושב לעצמו, כי הוא לא מתפעל מכל מי שהוא, "כשאני איני רוצה בדבר אני מריק על חברי ומשחק ממנו", לא כן הוא דעת חז"ל הקדושים, והם דברייהם אמת! בדוק ומנוסה! יהושע בן נון וכלב בן יפונה נצלו מחברת רעים אך ורק בריבוי תפלות ושטוח על קברי אבות. כמה אם כן ישים האדם עינו ולבו וכל עמלו להתרחק משכן רע ולהתחבק בחברים טובים.

34 אמת הג'כ"ג

הרי שבבית הקברות מצליח האדם לשחרר את עצמו להתרומם מהדברים הקטנטנים שלוחצים עליו, לשכוח קנאותו ושנאתו ולבטל את עצמו לקונו, וסגולה זו היתה בעזרו של כלב בהשתטחו על קברי אבות.

* ובאמת שני הטעמים גם יחד מחכים בגמרא ובפוסקים גבי תעניות, שהולכים על קברי ישראל כדי שיבקשו המתים רחמים עלינו, ואם אין קברי ישראל הולכים על קברי נכרים להראות שאנו חשופים כמתים (או"ח תקע"ט ברמ"א ומג"א והוא מתענית ט"ז). ומה יש לנו מקום התבוננות כמה חשוב שהאדם יראה את עצמו עראי בעולם ויזכור תמיד שסוף אדם למות (ברכות י"ז), ואז לא יכלבלוהו הכלי הזמן המדריכים תמיד את מנוחתו, וכמיוחד יראה ללכת בעקבי הצאן וללמוד מדרכי אבות, ולבוא בזכותם של הזקנים ולא לסמוך על עצמו, ואז יזכה ללכת בדרך אשר ישכח אור. (המסור והדעת).

וכי הב"ח שע"כ כלב שנשתטח על קברי אבות התפלל שם משום שמקום קדושה הוא ולא מפאת זה שהתפלל להאבות הק', שבמקום קדושה תפילתו נשמעת יותר, ועע"ש⁹⁰. וכעין זה כתב הגר"א⁹¹ "שבזמן שאין צדיקים בדור ואין מוצאת השכינה מקום לנחא אז היא שורה על הצדיקים ישני עפר, נמצא שבמקום מנוחת הצדיקים הוא מקום השראת השכינה".

המהרי"ל⁹², כתב לתרץ בע"א קצת וז"ל, הטעם שמתפללים על קברי צדיקים.

דבית הקברות הוא מקום מנוחת הצדיקים והתפילה נתקבלה שם יותר, אך אל ישיים מגמתו נגד המתים אלא יבקש מהש"ת שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר, עכ"ל.

וכן הא דאיתא בחז"ל במסכת העניית (טז ע"א) דאיתא שם "למה יוצאים לבית הקברות וכו' כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים", ושם (כג ע"ב) רבי מני וכו' השתטח על קברא דאבוה א"ל אבא אבא הני מצערי לי וכו', משמע שהמתים עצמן הם שמבקשים בשבילנו רחמים, כתב המהרש"א וז"ל, שהאבות מבקשים רחמים עלינו, עכ"ל.

38

ריח טיב פרשת שלח התורה

וזה לימוד גדול כאשר אדם חושש שעלול הוא להיכשל בעבירות או שראה שפחו עליו יצרו ומבקשו לטרדו משני העולמות, או שאינו

מצליח בתורה ועבודה, או שרוצה להצליח יותר בעבודת ה' ולהרגיש קירבת ה', העצה שישים לדרך פעמיו, לילך להשוטח ולהתפלל על קברי צדיקים, כי איתא מהגר"א שאחרי חורבן בית המקדש עיקר השראת השכינה היא בקברי צדיקים.

לא כאותם אנשים שרק כאשר קשה להם בפרנסו; או שצריכים להיוועץ בשאר עניני העולם הזה שהוא עולם חולף ויגובר, או הולכים להפיל תחינה ובקשה בקברי צדיקים.

ולמרות שצריכים ללכת להתפלל לקברי צדיקים אפילו על גשמיות וצרכי העולם הזה, אך באמת העיקר הוא להתפלל על הצלחה ברוחניות, כמו שנהג כלב בן יפונה. כי כל הצלחה ברוחניות הרי היא הצלחה לנצח ולעולמי עד. ובזוהר הקדוש בפ' שתנו כתוב, שאלמלא תפילת המתים על החיים לא היו לזויים קיום.

וענין ההשתטחות על קברי צדיקים היא, מזה מראה על אמונה שמאמין שרק הכורא יתברך יכול להושיענו, ולכן הולך להתפלל במקומות הקדושים שהם קברי הצדיקים, כדי שיעוררו רחמים עלינו לפני כסא הכבוד.

39 ט"ז בתמוז ה'תשנ"א רב קני

והנה סגולת המקומות הקדושים, חדרי מנוחת הצדיקים הקדמונים, גדולה פי כמה וכמה להתקשר עמהם, כאשר במקום מנוחת גופם הקדוש מתחזק ומתגדל ביותר כח נפשם ונשמתם, והקדושה שם גדולה פי כמה וכמה ממקומות אחרים.

וזה גופא אחד הטעמים שגוף הצדיק נטמן עמו כן בזה העולם, ולא נתעלה למעלה בשמים, כדוגמת כמה מן הצדיקים שגופם נתעלה למרום ונודרך כמלאכי עליון כנודע. - אלא כל זאת עבור דורות הבאים, שיוכלו להתקרב ולהתדבק בנפש הצדיק, ולזכות להתקשרות קרבת אלקים בכח נשמת זה הצדיק שנשאר בזה העולם.

כמו שכתב בזוהר הקדוש שבמקום קבורת הצדיק שורה נשמתו, ושם הוא יותר ננקל לזכות להתדבק רוחא ברוחא. וז"ל (וה"ק ח"ג ב): "כד איהו בהווא עלמא פקד להווא אתר ואתי ליה לגביה, וכל שכן כד שראן בגויה צדיקיא אחרנין, לחדתא בהווא אתר דאמרין מלי דאורייתא" עכ"ל.

89 ומתוך המהר"ם שיק זצ"ל, דודאי קים לחו לחז"ל שהמתים מצטערים בצער החיים כמו שדרשו חז"ל עה"פ "וירעו לנו מצרים ולאבותינו" (להלן כ"ט) ואם אין אנו משיגים ויודעים על איזה דרך הוא מ"מ אמת ויציב כדברי חז"ל, וא"כ מהאי טעמא אם באים החיים בעת צרה על קבר המתים לומר שאין להם ישועה אם לא ירחמו עליהם מן השמים בוודאי המתים מצטערים טפי, וא"כ אתי שפיר שבזכותם שאינם ראויים לעונש ולהיות בצער מרחם ה' בזכותם, עכ"ל. כמו"כ כ' בספר שדי חמד (מערכת ראש השנה סימן ב) לבאר המנהג שנהגו ללכת להתפלל על קברי צדיקים להינצל מצרות ומכאובים... "שהרי לצדיקים הטמונים לא מגיע להם הצער, ועל כן הכוונה היא שבשביל ד"ו תתבטל הגזירה".

ובזוהר פרשת אחרי מות (ה' ע"א) כתב בזה"ל [מתורגם] שעל קברי צדיקים ליכא משום דורש אל המתים, עת"ד. ופשוט הוא שאין ר"ל לבקש מהמת עצמו אלא שמתו לבקש מנפש הצדיק שימליץ בעד תפלותינו. וכתב הזוהר [הנ"ל] עוד, משום שהצדיק במיתתו נקרא חי, ע"כ. ור"ל כשם שמתו לבקש מכל צדיק חי שיתפלל עבור החולה או על כל צרה שלא תבוא כמבואר מכ"מ, כדוגמא הא דאמר חז"ל כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים

40 Holy Soil - R. Wolfson

us up.¹ When coming into the building where a tzaddik was buried, and being under the same roof, we become filled with holiness. Merely coming to the burial site of a great person and entering the edifice where he is buried or touching his grave affects us deeply. there is the sound of rejoicing and salvation in the dwellings of tzaddikim because all who come inside are influenced by their holiness.

41 ט"ז בתמוז

כי אינו דומה כלל הנסיעה למקומות הקדושים ופקידת קברות הצדיקים, בדרך תפילה כללית באמירת כמה קאפיטלעך תהלים, וקפיצה מציון אחד למשנהו. כאשר התפשט מנהג העולם כיום בנסיעות למקומות הקדושים הקרובים והרחוקים, ורוצים 'לתפוס' כמה וכמה קברים ככפרים ועיירות שונות, ואין להם שום התחברות והתקשרות בנפש ורוח הצדיק שפוקדים את קברו, רק נכנסים לזמן קצר וקצוב, וקורין כמה קאפיטלאך, ותיכף עוזבים המקום בדרכם 'לחטוף' מקומות נוספים כידוע.

42 תפילות נשמות הצדיקים בגן עדן - להצלחת נישואי נכדיהם

וכאשר הבאנו מדברי הזוהר הקדוש (פרשת שמות טו:) שאילולי תפילת המתים על החיים, לא היה קיום לעולם אפילו 'פלגות יומא'. נמצא אם כן שעומדים המתים וכל

נשמות אבותינו ורבותינו הקדושים נשמתם עדן לדורותיהם, ומתחננים ומתפללים בעדנו ובעבורנו תמיד, ובפרט להצלחת הנישואין והבתים החדשים שמעמידים, שיוודים בעצמם ממקום מנוחתם להשתתף בשמחת צאצאיהם כנודע.

● ולפיכך רצוי מאוד לעלות לקברי אבות ולמקומות הקדושים, במרם עת נישואי הילדים, ולעורר רחמים מרובים עליהם, וכן לבקשם להשתתף עימנו בשמחתנו, שתהיה השמחה שלמה ורצויה לפני ארון כל.

ובמשך כל אותה תקופה אריכתא שבין אירוסין לנישואין נהגו הורי החתן עם החתן, וכן הורי הכלה עם הכלה, להמריה עצמם בנסיעות קודש למקומות הקדושים, לשמות תפילות ובקשות ולהתחנן לפני מלכו של עולם, שזכות אלו הצדיקים הקדושים הטמונים באותם מקומות יעמדו להם להעמיד את ביתם כראוי. ולפעמים כשהיה באפשרות היו מצטרפים לנסיעות אלו גם הזקנים והזקנות של החתן והכלה, להצטרף עצמם בתפילותיהם להצלחת היווון.